

Martti T. Kuikka

Suomen Kouluhistoriallisen Seuran vuosikirja "Koulu ja Menneisyys" vuosina 1935 - 92

Johdanto

uomen Kouluhistoriallisen Seuran vuosikirja *Koulu ja Menneisyys* ilmestyy 30:n kerran vuonna 1992. Se on merkittävä saavutus tieteellisen seuran historiassa. Ensimmäinen vuosikirja ilmestyi jo seuran perustamisvuonna 1935. Seuraavassa tarkastelen vuosikirjan kehitystä, aihepiirejä ja tulevia haasteita.

Vuosikirja - seuran kunnia-asia

Kun Suomen Kouluhistoriallinen Seura perustettiin 1935, sen tarkoituksena oli ylläpitää kouluhistoriallista harrastusta maassamme. Siksi sen tehtäviin kuului kerätä koulumuseo-, arkisto- ja kirjastoainesta ja harjoittaa kustannus- ja julkaisutoimintaa. Tässä määrittelyssä näkyy selvästi, miten seura jatkaisi edeltäjänsä Koulumuseoyhdistyksen toimintaa. Seuran ensimmäinen johtokunta koostui yliopiston, kouluhallituksen ja eri opettajaryhmien edustajista. Ensimmäinen esimies oli kouluneuvos *Einar Fieandt*. Hänen suunnitelmiinsa kuului mm. sellaisen julkaisusarjan aikaansaaminen, jossa koulujär-

SUOMEN
KOULUHISTORIALLINEN SEURA
HELSINKI

Kiertokirje maamme koulujen opettajille

Tämän vuoden alussa perustettu Suomen kouluhistoriallinen seura, jonka tarkoituksena on maassamme ylläpitää kouluhistoriallista harrastusta, kääntyy täten maamme koulujen opettajiston puoleen siinä toivossa, että opettajisto ryhtyisi seuran toimintaa tukemaan.

Suomen kouluhistoriallisen seuran toimintamuotoina ovat koulunuseo-, kirjasto- ja arkistoinneksen kestävyys ja julkaisu toiminta. Seuran toimintapiirille kuuluvat maan kaikki koulumuodot.

Seuran ensimmäisiin tehtäviin kuuluu Suomen Koulunuseoyhdistykseltä saadun arvokkaan kirjaston ja opetusvälinekokoelman järjestäminen ja luettelointinen. Sen jälkeen ryhdytään maan kouluista keräämään ja tyydyttämään **kuu** kouluhistoriamme kannalta tärkeää kokoelmaa. Siinä mielessä kehoitetaan opettajia ja muitakin henkilöitä, joilla on hallussaan tai tiedossaan tai vanhoja jo käytössä poistettuja koulukirjoja, opetusvälineitä tai arkistoinneista, tarkoin säilyttämään ne, jotta ne myöhemmin, kun edellämainittu kokoelma on saatu järjestetyksi, voitaisiin seuralle tuovuttaa. Näin saataisiin meidänkin maamme koulujemme historiaa valaiseva koulukirja- ja opetusvälinekokoelma.

Erikseen julkaisu toiminnan avulla koetuin seura saada kouluhistoriallisen harrastuksen levittämään. Julkaisut painetaan kahdessa sarjassa. Vuosikirjat, jotka jaetaan jäsenille ilmaiseksi, sisältävät eri kouluryhmittä käsitteleviä lyhyempiä selostuksia, kertomuksia ja uutisia. Kouluhistoriallinen erikoisarja sisältää etupäässä koulujärjestyksiä ja muita koulutoimen yleisiä kehityksiä esittäviä tutkimuksia. Ensimmäinen vuosikirja ilmestyy toivottavasti jo t. v. syyskuulla. Jos opettajilla on aikaisemmin kirjoitettuja paikallisia koulutaloja esittäviä tutkimuksia, kertomuksia tai kuvia vanhoista kouluista tai vanhan polven opettajista, jotka kirjoitukset tai kuvat voitaisiin tässä ensimmäisessä vuosikirjassa julkaista, pyydetään ne lähettämään seuran sihteerialle.

Kun seuran menestyksellisen toiminnan ehtona on, että seuralalla on mahdollisimman paljon jäseniä eri puolilla maata, niin toivoo seura opettajien ja muidenkin asanharrastavien henkilöiden osallistuvan tähän toimintaan kouluhistoriamme hyväksi ja liittyvän seuran jäseniksi. Ilmoittautuminen voi tapahtua alla olevalla kaavakkeella tai postikortilla, jotka lähetetään seuran sihteerialle os. Aaro Tynell, Helsinki, Timurinkatu 17. Jäsenmaksu peritään postilomakkeena, mutta voi sen myöskin ilmoittautuessa checllittää.

Helsingissä 10 p:nä huhtikuun 1935.

Suomen kouluhistoriallisen seuran johtokunta:

Elmar Ficandt. koulunuseo seuran puolesta	A. R. Cederberg. professori seuran varapuheuta	K. Saarialho. koulunuseo
Anni Oksanen. rehtori	Y. I. Ora. rehtori	E. O. Stenij. dnp. insinööri
Heikki Karvonen. kansakoulunopettaja seuran rahastonhoitaja	H. V. Santala. kansakoulunopettaja	Aaro Tynell. kansakoulunopettaja seuran sihteeri

Suomen Kouluhistoriallisen Seuran kiertokirje 10.4.1935.

jestykset ja muut keskeiset koululainsäädännön asiakirjat saataisiin kokonaisuudessaan painettua. Mutta suunnitelma jäi kesken, sillä hänen elämäntyönsä päättyi tammikuussa 1936.

Ensimmäinen vuosikirja syntyi mielenkiintoisella tavalla jäsenhankinnan yhteydessä. Seura lähetti maamme kaikkien koulujen opettajille kiertokirjeen, jossa selostettiin seuran toiminnan tavoitteita ja toivottiin opettajien sekä muiden asiaa harrastavien liittyvän seuran jäseniksi. Opettajia pyydettiin lähettämään paikallisia kouluoloja esittäviä tutkimuksia, kertomuksia ja kuvia vanhoista kouluista ja opettajista seuran sihteerille. Seuran kirje sai innostuneen vastaanoton, sillä kirjoituksia tuli niin paljon, ettei kaikkia voitu julkaista yhdellä kertaa. Ensimmäisessä vuosikirjassa oli artikkeleita mm. Raahen, Oulun, Haminan ja Inkerinmaan kouluhistoriasta.

Joka tapauksessa ensimmäinen vuosikirja oli saatu aikaan. Sen nimeksi tuli *Koulu ja Menneisyys*. Nimi on osoittautunut tähän saakka niin hyvin valituksi ja kestäväksi, että se on säilynyt samanlaisena aina juhlakirjaan eli vuoteen 1992 saakka. Samalla näyttää siltä, että vuosikirjan toimittaminen on ollut seuran kunnia-asia kaikki nämä vuodet.

Vuosikirjan sisältö on määritelty hyvin väljästi. Se on antanut kirjan toimituskunnalle vapaat kädet suunnitella toimittuksellista linjaa. Mitä aihepiirejä vuosikirjassa on julkaistu, selviää vähän tuonnempana.

Professori *A. R. Cederberg* kiinnitti 1930-luvun lopulla huomiota siihen, että seuran tulisi tukea kouluhistoriallista tutkimustoimintaa ja sen tulosten julkaisemista. Cederbergin mukaan erityistä huomiota tulisi kiinnittää Suomen koululaitoksen historiaan keskiajalta lähtien. Tämä ajatus näkyy toteutuneen melko lailla hyvin vuosikirjassa. Erityisen selvästi se ilmenee 1980-luvun vuosikirjoissa. Suomen Akatemia myönsi silloin seuralle avustusta nimenomaan tieteellisen julkaisutoiminnan tukemiseen, jolloin vuosikirjan toimituskunta painotti suunnitteluvaiheessa tätä näkökohtaa.

Vuosikirja ilmestyi säännöllisesti vuosina 1935 - 39, sotien

jälkeen ensimmäinen painettiin 1944 ja seuraavat 1948 ja 1950. Silloin professori *Aukusti Salo* hahmotteli seuran julkaisutoiminnalle seuraavia linjoja:

1. Vuosikirjan Koulu ja Menneisyys julkaiseminen. Suppeiden tutkielmien ja seuran tiedotusten julkaiseminen.

2. Suomen kouluhistoriallisen seuran julkaisuja (*Acta Paedagogica Fenniae*) tarkoitettu laajamuotoisten monografioiden ja väitöskirjojen julkaisemista varten.

3. Suomen kasvatushistoriallinen arkisto (*Documenta paedagogica Fenniae*) kouluhistoriallisia lähteitä käsittävä julkaisusarja.

Professori Salo korosti, että kouluhistoriallinen alue tarjoaa yllin kyllin aiheita niin opinnäytteitä varten kuin "omaksi mieliharrastukseksi ja tutkijainnostuksen tyydyttämiseksi". Siksi olisi julkaistava Suomen kasvatushistoriallisen kirjallisuuden lähdeluettelo, jossa olisi keskeiset julkaisut lähtein dokumenteista ja paikallishistorian tutkimuksista aina opikirjoihin ja elämäkertoihin saakka.

Salon hyvin perusteltu esitys ei saanut kuitenkaan taloudellista tukea taakseen voidakseen toteutua. Opetusministeriö, joka oli siihen saakka tukenut vuosikirjan julkaisemista, ei tukenut Salon hanketta. Kouluhistoriallinen tutkimus sai kuitenkin merkittävän laajennuksen, kun ruotsinkielinen kouluhistoriallinen seura julkaisi ensimmäisen vuosikirjansa *Skolhistoriskt arkiv* vuonna 1949.

Vuonna 1952 seura valitsi esimieheksi kansakouluntarkastaja *Urho Somerkiven*. Valinta osui hyvin tarmokkaaseen mieheen, sillä hän hoiti tehtävää aina vuoteen 1971 saakka. Seura jatkoi hänen johdolla vuosikirjan julkaisemista ja sai sen säännöllisesti ilmestyväksi. Vuosikirja painettiin vuosina 1957 - 1966 joka vuosi.

Seura hyväksyi uudet säännöt vuonna 1970, joissa painopiste muuttui enemmän kuin aikaisemmin tutkimuksen suuntaan. Kouluhistorian tutkimus ja alan harrastus ilmaistiin uusissa säännöissä tasavertaisina. Vaikka säännöt selkeyttivät toimintalinjaa, kouluhistoriallinen ala joutui ankaraan

vastatuuleen huolimatta vilkastuneesta akateemisesta tutkimuksesta. Seuran 20:s vuosikirja ilmestyi vuonna 1972, mutta seuraavina vuosina varoja ei vuosikirjaan saatu. Seuran laaja kirjasto, joka oli Helsingin va. opettajakorkeakoulun tiloissa, oli vaarassa joutua tuuliajolle. Osa kirjoista lahjoitettiin Helsingin yliopiston kirjastolle, suurin osa saatiin Helsingin yliopiston kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti deponoiduksi kasvatustieteen laitoksen kirjastoon. Tämä sai arvoisensa kirjastotilan 1980-luvulla kasvatustieteen laitoksella Bulevardi 18.

Vastatuuli hellitti oikeastaan vasta 1982, jolloin lähes 10 vuoden tauon jälkeen toiminta käynnistyi professori *Erkki Kuujon* johtamassa vuosikokouksessa. Seuralle valittiin uusi johtokunta ja uusi esimies, apulaisprofessori *Martti T. Kuikka*. Johtokunta sai samalla melkoiset haasteet käynnistää kaikki toimintamuodot, vaikka taloudellisia resursseja ei juuri ollut. Johtokunta oli kuitenkin optimistinen, eikä syyttä, kuten jälkepäin voi todeta. Suomen Akatemia myönsi anomuksesta avustusta julkaisutoimintaan, ja vuosikirja alkoi ilmestyä vuodesta 1983 säännöllisesti. Kun seura täytti 50 vuotta, teki WSOY kulttuuriteon kustantamalla seuran juhla-kirjan *Koulu ja kulttuuri*. Teos on samalla harvinaisia yhden teeman ympärille rakennettuja vuosikirjoja. Kymölän Kilta on tukenut 1980-luvulla seuran julkaisutoimintaa ja julkaissut teoksia yhteistyössä.

Nyt vuonna 1992 ilmestyvä juhla-kirja on 30:s vuosikirja. Sen kirjoittajat edustavat yliopiston, kouluhallinnon ja koulumaailman asiantuntemusta. Se kuvastaa toimituksellista linjaa, joka on jatkunut vuosikirjasta toiseen. Juhla-kirja on syntynyt talkootyönä, kuten kaikki edeltäjänsä. Se kuvastaa rakkautta historiaan ja tieteeseen, joka on myös seuran toiminnan perusta.

Aihepiirit

Sven Gladhin laatimassa oheisessa taulukossa erottuvat selvästi vuosikirjojen erilaiset aihepiirit. Suurimman ryhmän

muodostavat erityisartikkelit. Ryhmän laajuus selittyy jo seuran nimen perusteella, kouluhistoriallinen seura, jonka keskeinen tehtävä on alan tutkimuksen ja harrastuksen tukeminen. Tässä näkyy selvästi seuran rooli tuoda esiin oman alueen kehityksen erityispiirteitä, jotka usein unohtuvat yleislinjoja hahmottavassa tutkimuksessa.

Määrällisesti kaksi seuraavaa aihepiiriä ovat kansakoulu-toimi ja kasvatustiede. Huomion kiinnittäminen näihin kouluhistorian lohkoihin johtuu siitä, että kansakoulunopettajat ja kansakoulun tutkijat ovat olleet hyvin aktiivisia seuran jäseniä niin johtokunnassa kuin vuosikirjan kirjoittajinakin. Samalla seuralla on ollut koko ajan kiinteä yhteys yliopistoihin, sillä seuran hallitukseen ja usein sen esimieheksi on valittu yliopiston opettajia. Se heijastuu kasvatustieteen artikkeleiden määrässä. Varsinkin 1980-luvun vuosikirjoissa tämä aihe on tullut aikaisempaa enemmän esille. Se selittyy paitsi toimituskunnan jäsenistä myös kouluhistorian uudesta arvostuksesta kasvatustieteen osana.

Oheisen taulukon mukaan kolmanneksi laajimpaan ryhmään kuuluu neljä aihepiiriä. Oppikoululaitoksesta on kirjoitettu 13 artikkelia. Tämä kouluuoto näkyi nimenomaan 1930- ja 1940-luvun vuosikirjoissa. Kouluhistoriallisella seurala on ollut kiinteä yhteys kouluhallitukseen, jonka piiristä seura on saanut koko toimintansa ajan aktiivisia jäseniä. Se kertoo, että hallinto, historia ja sen tutkimus eivät ole niin kaukana toisistaan kuin yleisesti ajatellaan. Henkilöhistoriaan liittyy 12 artikkelia. Määrä vaikuttaa melko pieneltä, kun muistaa, kuinka paljon nimiä esiintyy kasvatustieteen historian oppikirjojen sivuilla. Samalla luku kertoo, ettei tämä alue ole ollut kovinkaan vilkkaan tutkimuksen kohteena, vaikka tutkittavaa olisi riittävästi lähtien ulkomaisista esikuvista ja suomalaisista käytännön vaikuttajista aina käytännön koulumiehiin ja toteuttajiin. Vuosikirjan tähän alueeseen kuuluvat myös muistelmat, joita on julkaistu hyvin niukalti, vain seitsemän artikkelia. Siinä näkyy vuosikirjan toimituksellinen linja, jossa on painotettu enemmän alan tutkimukseen ja harrastukseen liittyvää puolta kuin muistelmia.

Vuosikirjojen artikkelit sisällön mukaisesti luokiteltuina

Kirja\Sisältö	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1935			3		1		2	1	1	1	
1936		3	1		1			1		1	1
1937	1								3	1	1
1938		1			1		1	1		1	1
1939 - 40	1	1	1		1						
1941 - 44		2							1	1	1
1945 - 48					1	1		1	1		
1949 - 50		1	1						1	2	
1951 - 55	1	3	1		1				1	2	
1956 - 57	1	1							3	1	
1958 - 59		1						1			
1959 - 60	1						1				
1960 - 61			2				1				
1961 - 62		1			1			1		1	
1962 - 63						1	1	1			1
1963 - 64		2				1			1		
1965						2		1	2		
1966		1							3		
1968			1			2				1	
1972		1					1				
1983		2					1		1		
1984						1	1		2		1
1985		1	1	1		1		1	5		
1986		1				2		1	7		
1987				1		2			1		
1988		2		1	1	2				1	
1989						4	1	1	1		
1990				1		2	1	1	3		
1991			2		1	1	1		4		1
Yhteensä		23	13	4	9	22	12	12	41	12	7

Artikkeleiden ryhmittely

Viereisessä taulukossa vuosikirjojen artikkelit on luokiteltu 11 sisältöluokkaan seuraavalla tavalla:

- 1. Yksittäinen kansakoulu.*
- 2. Valtakunnallinen, alueellinen tai paikallinen kansakoulutoimi.*
- 3. Oppikoululaitos tai yksittäinen oppikoulu.*
- 4. Aikuiskasvatus.*
- 5. Ammatillinen koulutus.*
- 6. Kasvatustiede, pedagogiikka, didaktiikka tai yksittäinen oppiaine.*
- 7. Kohteena yksittäinen henkilö.*
- 8. Maan rajojen ulkopuolella toimineet koulut ja ulkomaiden kouluolot.*
- 9. Koulua ja kasvatusta koskevat erityisartikkelit, joita ei voi luokitella muihin sisältöluokkiin.*
- 10. Tietyntyyppiset koulut: Ahlmanin pitäjänkoulut, Bell-Lancaster-koulut, tehtaankoulut, kartanokoulut, sunnuntaikoulut, kuurojen koulut sekä kasvatuslaitokset.*
- 11. Muistelmat.*

Erilaisten koulujen, kuten Ahlmanin tai tehtaankoulujen, historia on tullut esille 12:ssa artikkelissa. Ne ovat kouluhistorian ominta aluetta ja kuvastavat koululaitoksen moninaisuutta, jonka hahmottaminen on juuri kouluhistorian tutkimuksen tehtävä. Erilaisten koulujen historian tarkastelu ei ole pysähtynyt vain kotimaahan, sillä vuosikirjassa on julkaistu 12 artikkelia, jotka ovat selvittäneet ulkomailla toimivien koulujen vaiheita. Ne suovat mielenkiintoisen vertailun oman maan kehitykseen ja samalla kiinnittävät huomiota niihin erityispiirteisiin, jotka näkyvät muiden maiden kouluissa. Kouluhistoriallisella tutkimuksella on luonnollisesti läheiset

yhteydet vertailevaan kasvatustieteeseen, jonka kanssa yhteistä aluetta ovat juuri ulkomaisten koululaitokset. Nykyinen kansainvälinen kehitys viittaa tämän alueen huomattavaan laajenemiseen seuraavina vuosina. Se merkitsisi vuosikirjan toimittamista joko osittain tai kokonaan englanniksi, jolloin kansainvälinen yhteistyö ja yhteydenotto helpottuisi.

Ammatillinen koulutus on jäänyt nyt tarkastelluissa artikkeleissa muiden varjoon, yhdeksän artikkelia on koostunut tältä alueelta. Luku ei kuvasta ammatillisen koulutuksen arvostusta, vaan pikemmin sen tutkimatta jäämistä. *Oiva K. Kyöstiön* jälkeen ei ole kovinkaan monta tutkijaa lähtenyt selvittämään tämän koulutusalan historiaa. Tosin 1980-luvun ammatillisen koulutuksen uudistamis- ja kehittämisvaatimukset ovat herättäneet tutkimustarpeen ja saaneet tutkijoita liikkeelle, jolloin erilaiset professionalismin ja kvalifikaatio-teorioiden mallit ovat tutkimukselle konkreettisia lähtökoh-
tia. Tavallaan tähän samaan problematiikkaan liittyy aikuis-
kasvatusta koskevien artikkelien vähäinen määrä. Ehkä kou-
luhistoriallisen seuran nimi on saattanut rajata liikaa yleis-
sivistävän koulutuksen alueelle ja nimenomaan aikaisempien
koulumuotojen, kuten kansa- ja oppikoulujen historiaan.

Vuosikirjojen artikkelien määrä 1935 - 91 oli 160, kun siihen lasketaan vuoden 1992 artikkelit mukaan, määrä nousee 166:en. Se on melkoinen saavutus.

Vuosikirjan haasteet

Suomen Kouluhistoriallisen Seuran vuosikirjan haasteet tulevat monelta taholta niin seuran sisältä kuin ulkopuoleltakin. Seuran omat haasteet ovat mielestäni samat kuin professori Aukusti Salon hahmotelmat vuonna 1950, josta edellä on ollut puhetta. Julkaistavaa aineistoa on valtavasti. Mutta seuran omat resurssit asettavat hyvin selvät rajat, varsinkin kun maan taloudellinen kehitys koskettaa seurojen toimintaa

hyvin rajusti. Jäsenmaksutulot eivät riitä edes kokouskutsu-
kirjeisiin varsinaisista palkkioista puhumattakaan. Kovin mie-
lellään näkisi vuosikirjan ohella oman tutkimussarjan ja
dokumenttisarjan julkaisuja, sillä kehittyvä tietotekniikka
antaa mahdollisuuden siirtää tekstiä alkuperäisestä lähteestä
julkaisuasuun helpommin kuin aikaisemmin.

Ulkopuolelta tulevat haasteet liittyvät sekä taloudelliseen
kehitykseen että kansainvälistymiseen. Taloudellinen kehi-
tys on merkinnyt julkaisutuen loppumista monilta kohdin.
Kansainvälistyminen tuo mukanaan vaatimuksen julkaista jol-
lakin ja joillakin kansainvälisillä kielillä. Ensimmäinen askel
on englanninkielisten tiivistelmien julkaiseminen, seuraavaksi
artikkelin englanninkielisen käännöksen saatavuuden var-
mistaminen ja lopulta vuosikirjan julkaiseminen englanniksi
tai saksaksi taikka jollakin muulla kielellä. Nykyinen elek-
troninen sähköposti mahdollistaa artikkelien nopean toimit-
tamisen tulostettavassa (levyke) tai tulostetussa muodossa
(fax-liikenne). Se tuo kirjoittajille uusia ulottuvuuksia ja sa-
malla vaivannäköä kansainvälistyvässä tiedeyhteisössä.

Olennaista on vastata päähaasteeseen eli ylläpitää suoma-
laista kouluhistorian tutkimusta ja tiedottaa siitä. Se on
meidän vastuulla, me voimme herättää myös muiden kiin-
nostuksen.

Lähteet

Koulu ja Menneisyys. Suomen Kouluhistoriallisen Seuran
vuosikirjat I - XXIX. 1935 -91.

Kuikka, Martti T. 1985. Piirteitä Suomen kouluhistoriallisen
seuran toiminnasta vuosina 1935 - 1985. Koulu ja Men-
neisyys XXIII s. 190 - 206.